

DOKUMENTATION FRÅN
URBAN RESEARCH

FRAMTIDENS STADSBYGGNADSDIALOGER - RÄTTVISA, LEGITIMITET OCH EFFEKTIVITET

26 november 2014
Palmstedssalen på Chalmers, Göteborg

Innehåll

SIDA

3 SAMMANFATTNING

4 INLEDNING

5 NAZEM TAHVILZADEH

Fil doktor i offentlig förvaltning och forskare vid avdelningen för urbana och regionala studier, KTH

DELTAGANDE STYRNING - RÄTTVIS OCH EFFEKTIV PLANERING GENOM MEDBORGARDIALOGER?

7 CARINA LISTERBORN

Lektor och professor i stadsbyggnad vid institutionen för urbana studier, Malmö högskola

MEDBORGARINFLYTANDE I TEORI OCH PRAKTIK; OM MAKT, GENUS OCH STADSUTVECKLING

9 CLARISSA KUGELBERG

Lektor och docent i kulturanthropologi vid institutet för bostads- och urbanforskning (IBF), Uppsala universitet

SAMVERKA OCH STYRA - MEDBORGARDIALOGER I ETT LOKALPOLITISKT PERSPEKTIV

10 LISA BOMBLE

Doktorand vid Chalmers arkitektur. Forskar om medborgarinflytande i kommunala planeringsprocesser.

RATHER NETWORK - ATT ETABLERA DIALOGEN INNAN PLANERINGEN

11 PER BERGSTRÖM JONSSON

Projektledare på Trafikkontoret i Göteborgs stad

DIALOGARBETE I EN KONFLIKTSITUATION - OM TRÄNGSELSKATTDIALOGEN I BACKA

13 ELISABETH KLINGMARK & PERNILLA SVENNINGSSON

Kommunikatörer i Nacka kommun

HUR FÅR VI MEDBORGARNA MED OSS PÅ TUNNELBANETÅGET? - UTMANINGAR NÄR NACKA BYGGER STAD

15 ANDERS DAHLBÄCK

Projektledare på Gatukontoret i Malmö stad

ROSENGÅRDSSTRÅKET OCH ROSENS RÖDA MATTA - DIALOG I UPPRUSTNING AV ETT MILJONPROGRAMSOMRÅDE

17 HANS ABRAHAMSSON

Docent i freds- och utvecklingsforskning på institutionen för globala studier vid Göteborgs universitet

ATT FÖRSTÅ KOMMUNERNAS DIALOGPROCESSER UTIFRÅN ETT FREDS- OCH KONFLIKTSPERSPEKTIV

19 PANELDISKUSSION

Kontakt: Johanna Carlsson

Tei 0322-61 60 14

Epost johanna.carlsson@alingsas.se

Sammanfattning

FEM FORSKARE FRÅN OLIKA DISCIPLINER OCH FYRA TJÄNSTEMÄN FRÅN OLIKA DELAR AV LANDET DELADE DEN 26 NOVEMBER 2014 MED SIG AV SIN KUNSKAP OCH SINA ERFARENHETER PÅ ETT URBAN RESEARCH MED TITELN "FRAMTIDENS STADSBYGGNADSDIALOGER: RÄTTVISA, LEGITIMITET OCH EFFEKTIVITET".

Drygt 200 personer, varav de allra flesta tjänstemän från kommuner runt om i Sverige, kom till Chalmers i Göteborg för att delta på konferensen.

Nazem Tahvilzadeh inleder med att konstatera att det råder viss "halleluja-stämning" kring invånardialogen. Men medborgardialogen måste problematiseras; hur kan vi fördjupa demokratin i våra städer? Hur skapar vi mer rättvisa, legitima och effektiva processer? Forskningen är delad; vissa ser stor potential i invånardialogen medan andra ställer sig kritiska till den.

Carina Listerborn sätter dialogen i ett historiskt sammanhang och konstaterar att vi har hamnat i en liknande situation som den i slutet på 1960-talet genom att vi återigen ser att det finns ett demokratiskt gap mellan den verklighet som människor lever i och den stad som planeras. Parallellt med diskussionen om medborgardialog och vikten av stärkt demokrati sker planeringen alltmer på marknadens premisser.

Clarissa Kugelberg berättar om sina erfarenheter från Botkyrka som har en förhållandevis hög ambition för invånarinflytande. Efter sina iakttagelser kvarstår frågan om hur dialogen kan utformas så att den inte utmanar den representativa politiken men ändå ger möjligheter till inflytande. En fråga som också behöver diskuteras är vad som händer efter dialogen; hur tar man hand om resultatet?

Från dialogforum i Botkyrka förflyttar vi oss till dialogprocessen i den lilla orten Gråbo i Lerum som doktorand Lisa Bomble har följt. Lisa vittnar om en dialogprocess som är förhållandevis ostrukturerad men som, med hjälp av nyckelpersoner på orten, har fått stor spridning. Dialogen har också bidragit till att kommunen nu har blivit mer transparent och nyanserad för invånarna istället för att ses som en person.

Per Bergström Jonsson berättar om en konfliktfylld dialog kring trängselskattstationerna i Backa. Trots den stora konflikten fick dialogen bra spridning och

slutresultatet möttes av applåder. Några av framgångsfaktorerna är det öppna och aktiva lyssnandet samt ambitionen att inkludera alla perspektiv.

I Nacka kommun, som Elisabeth Klingmark och Pernilla Svenningsson berättar om, står invånarna inför stora förändringar med nya tunnelbanestationer och kraftig bostadsutbyggnad. För att få med medborgarna på tåget och göra det trivsamt under all nybyggnation jobbar kommunen på en rad olika kreativa sätt.

Anders Dahlbäck berättar om ett projekt i mindre skala; Rosens röda matta i Malmö. Här har en aktivitetsyta skapats tillsammans med unga tjejer i Rosengård. De unga tjejerna bildade föreningen EIM (Engagerad I Malmö) som blev en bra diskussionspart för kommunen. En brukargrupp tillsattes och fick finansiering för att arrangera aktiviteter på ytan.

Hans Abrahamsson avslutar dagens föreläsningar genom att sätta diskussionen om invånardialog i en global kontext. Dagens samhällsutveckling med ökad migration, kraftig urbanisering, ökade sociala och ekonomiska klyftor och ökat finansieringsgap ställer krav på invånardialog. Nästa steg blir att hitta former för hur en lärande dialog och, i förlängningen, en medskapande dialog kan komma till.

Under den avslutande paneldiskussionen får dagens föreläsare diskutera en del av de svårigheter som lyfts under dagen. En fråga som lyfts vid flera tillfällen och som kräver vidare forskning är hur den interna spridningen av dialogens resultat i organisationen ska gå till. Om inte denna sker försvåras återkopplingen till invånarna. Det skulle också behövas en bredare kartläggning av de dialogprocesser som har genomförts; hur, var, i vilken omfattning har de genomförts och vilka effekter har vi fått? Med mer forskning och fortsatt diskussion kan vi förhoppningsvis lösa frågan om hur den representativa demokratin kan kompletteras med reellt invånarinflytande.

Inledning av Mikael Cullberg på Mistra Urban Futures

”SYFTET ÄR ATT FÖRDJUPA KUNSKAPERNA
KRING INVÅNARDIALOG OCH ATT FRÄMJA
KOPPLINGEN MELLAN FORSKNING OCH PRAKTIK,
SAMT ÖPPNA UPP FRÅGAN FÖR DISKUSSION”

Mikael Cullberg, Mistra Urban Futures

Bakgrunden till detta Urban research är det arbete som påbörjades av Delegationen för Hållbara Städer och SKL 2012. De medverkade då i bildandet av nätverket Stadsbyggnadsdialogen för erfarenhetsutbyte kring frågor som rör medborgarinflytande i stadsbyggnad. Mistra Urban Futures har i samverkan med nätverket byggt vidare på arbetet genom att göra en kunskapsöversikt och försöka identifiera kunskapsbehov och luckor i forskning och praktik. Den 26 mars 2013 anordnades ett kunskapsseminarium om Dialog i stadsbyggnad där ett antal föreläsare, både forskare och tjänstemän, delade med sig av sina erfarenheter och fördjupade kunskapen.

Mistra Urban Futures har, tillsammans med Boverket, GR, KTH och tolv kommuner, försökt bygga vidare på den här kunskapen. Tillsammans vill vi titta närmare på de inflytandeprocesser som äger rum i stadsbyggnadssammanhang idag. ”Dialogen” lyfts på olika sätt ofta fram som en avgörande framgångsfaktor för en hållbar stadsutveckling. Men samtidigt som intresset ökar, både bland politiker, praktiker och forskare, råder det också en påtaglig förvirring: Vad betyder egentligen dialog, varför ska man arbeta med det och hur ska det genomföras för bästa resultat? I vilken mån bidrar dagens dialogprocesser till en mer

rättvis, legitim och effektiv planeringsprocess? Och finns det målkonflikter i strävan efter rättvisa, legitimitet och effektivitet?

Syftet med detta Urban research är att ytterligare fördjupa kunskaperna kring detta högaktuella ämne. Vi ska göra ett försök att inte enbart lyfta fram succésagor från olika kommuner utan istället vrida och vända på våra dialogprocesser, både från ett forskningsperspektiv och från ett tjänstemannaperspektiv.

För att komma vidare i frågan krävs mer forskning som ger vägledning åt beslutsfattare och praktiker. Men det behövs också en stark koppling mellan forskning och praktik. Denna konferens syftar till att främja denna koppling och att öppna upp ämnet för diskussion. Det är i gränssnittet mellan olika forskningsdiscipliner och olika professioner som en väg framåt kan stakas ut. På detta Urban research har intresserade tjänstemän, politiker och forskare från hela landet samlats.

I slutet av dagen har vi förhoppningsvis inte bara fördjupat våra kunskaper kring dialog i stadsbyggnad utan också fyllts av entusiasm och nyfikenhet inför frågan. Kanske kan dagens konferens också uppmuntra till fortsatt gemensam kunskapsproduktion?

Nazem Tahvilzadeh

Fil doktor i offentlig förvaltning och forskare vid avdelningen för urbana och regionala studier, KTH

DELTAGANDE STYRNING

- RÄTTVIS OCH EFFEKTIV PLANERING
GENOM MEDBORGARDIALOG?

"HALLELULJASTÄMNING" KRING DIALOGEN

Nazem Tahvilzadeh inleder med att konstatera att det råder en viss "halleluja-stämning" när vi pratar om dialog. Allt fler kommuner, konsultföretag och andra aktörer inom samhällsplanering ägnar sig åt inbjudet deltagande i sina planeringsprocesser. SKL (Sveriges kommuner och landsting) jobbar samtidigt för att dialogen ska integreras som en del i styrning och verksamhetsutveckling i syfte att skapa ett hållbart samhälle. Men medborgardialogen måste problematiseras; hur kan vi fördjupa demokratin i våra städer? Hur skapar vi mer rättvisa, legitima och effektiva processer? Man ser ofta dialogprocesser som något positivt men kan det inbjudna deltagandet öka medborgarnas inflytande i politiken?

VISSA FORSKARE SER POSITIVT PÅ MEDBORGARDIALOGEN

Forskningen är polariserad i denna fråga. Till forskare som ser positivt på inbjudet deltagande i planeringen hör Susan Fainstein som menar att inbjudet deltagande i planeringen bidrar till en mer rättvis stadsplanering. Patsy Healy ställer sig också positiv till det inbjudna deltagandet och menar att det främjar värden som social rättvisa och ansvar för miljön. Men hur bör då medborgardialogen utformas för att leva upp till dessa ideal? Fung och Wright har undersökt hur inbjudet deltagande kan gå till i praktiken. Om dialogprocesserna utformas på rätt sätt kan de bidra till en rättvisare, effektivare och mer legitim planeringsprocess. Rättvisa handlar om politisk jämlikhet

mellan olika grupper i deltagandet samt en rättvis fördelning av resurser i beslut, dvs. beslut som resulterar i en mer jämlik stad. Effektivitet handlar inte, som många associerar till, om att spara tid eller pengar utan om kapacitet att lösa problem och om att öka genomförbarhet av politiska beslut. Legitimitet innebär att det finns goda skäl för medborgare att stödja och följa ett politiskt beslut. Förutsättningar för en lyckad dialogprocess menar Fung och Wright är att engagemanget kommer från lokalsamhället, att dialogen berör konkreta frågor, att dialogen fokuseras på deliberativ problemlösning samt att dialogen är kopplad till beslutsmyndighet och har en tydlig koppling till styrsystemen.

VISSA FORSKARE STÄLLER SIG KRITISKA TILL MEDBORGARDIALOGEN

Vissa forskare, däribland Henri Lefebvre, Chantal Mouffe och Magnus Dahlstedt, ser mindre positivt på dialogens potential. Kritiken handlar bland annat om att dialogen blir ett verktyg för att legitimera beslut som redan är fattade, dvs. ett smidigt sätt att "få med befolkningen på tåget". Dialogen syftar dessutom vanligen till att uppnå konsensus vilket ger en skev bild av verkligheten. När konsensus upplevs är det i själva verket *en* grups intressen som har fått styra. Den styrande klassen kommer aldrig att ge upp sin makt och dialogen blir därför ett spel för gallerierna. En annan kritik är att maktavande genom dialogen skjuter över ansvaret för beslutsfattandet på individen och gör henne till "sin egen lyckas smed".

Nazem Tahvilzadeh

Fil doktor i offentlig förvaltning och forskare vid avdelningen för urbana och regionala studier, KTH

HUR GÅR DIALOGPROCESSER TILL I PRAKTIKEN?

I Göteborg har en policy för dialog (2013) tagits fram i syfte att säkerställa göteborgarnas möjligheter till demokratiskt inflytande. Samtidigt stärktes nämndernas ansvar för att verka för medborgarinflytande. Enligt intervjuer som genomfördes med tjänstemän och politiker inom organisationen fanns det emellertid en stor osäkerhet hos praktikerna och argumenten för dialog varierade. Dialogen motiverades bland annat genom att den avsågs stärka demokratin, gav beslutsfattarna bättre beslutsunderlag, ökade förtroendet för stadsstyret samt hade potential att stärka medborgarnas ansvarskänsla för det gemensamma i en eventuell prioriteringsdiskussion för välfärden. Efter en genomgång av 70 olika dialogprocesser i Göteborg visade det sig att de allra flesta processerna handlade om information eller konsultation och att endast en mycket liten andel handlade om medbestämmande. Det fanns också en stor oenighet i politiken om huruvida dialog är bra eller inte. Vissa menade att demokratin ju fanns i den representativa modellen medan andra såg dialogens potential i att skapa nöjdare medborgare, minska förtroendeglappet och minska andelen överklaganden. En kommun som har en mycket ambitiös politik för medborgarinflytande är Botkyrka. En dialogpro-

cess startades kring den fysiska utformningen av Alby men en konflikt bröt ut ändå och invånarna i Alby krävde folkomröstning angående utförsäljningen av deras lägenheter. Kommunen och bolaget använde sig av auktoritära metoder för att stävja protestnätverket. Dialogen handlade i detta fall om att få Albyborna att acceptera vad som inte gick att påverka.

SKA VI VARA OPTIMISTISKA ELLER PESSIMISTISKA?

Ska vi vara optimistiska eller pessimistiska? Det är positivt att så många ägnar sig åt detta. Och det är helt okej att experimentera och misslyckas och försöka igen. Dialogprocesserna går inte att styra så detaljerat från nationellt håll vilket gör att det blir upp till normer och värderingar bland kommunala politiker och tjänstemän kring dialogens syfte och genomförande. Dessa värderingar bygger i sin tur på antaganden som saknar stabil kunskapsgrund. Det krävs en bredare kartläggning som visar stadsbyggnadsdialogers omfång över tid, deras frekvens, deras geografi, deras skala och deras innehåll. En sådan kartläggning skulle innefatta stadsbyggnadsdialogernas metoder och resultat samt relateras till värdena rättvisa, legitimitet och effektivitet.

Carina Listerborn

Lektor och professor i stadsbyggnad vid institutionen för urbana studier, Malmö högskola

MEDBORGARINFLYTANDE I TEORI OCH PRAKTIK;
OM MAKT, GENUS OCH STADSUTVECKLING

INLEDNING

Vilka förutsättningar finns det för medborgarinflytande? Är medborgarinflytande en tillfällig passus i historien eller är det något som vi verkligen vill ska ingå i praxis. Vem utgör allmänheten? Finns det genusaspekter i stadsbyggandet? Var finns makten över stadens utveckling?

EN HISTORISK TILLBAKABLICK PÅ PLANERINGEN

På 1960-talet var det en politiskt styrd och expertstyrd planering som dominerade och präglade stadsutvecklingen. Experter som skulle se till medborgarens bästa utifrån vetenskapligt underbyggda undersökningar. Det fanns alltså en stark samverkan mellan företag, forskare, planerare och politiker. Samtidigt genomfördes stora förändringar i städerna; mycket av den äldre bebyggelsen revs och nya bostäder byggdes. Det var ett rationellt och effektivt bostadsbyggande som skulle möta den akuta bostadsbristen. Många protesterade mot dessa förändringar och menade på att billiga bostäder försvann och att den miljömässiga aspekten glömdes bort. Frågan om rätten till staden väcktes och med den även frågan om medborgardialog.

Under denna tid växte sig kvinnorörelsen också stark vilket medförde att en feministisk diskussion började föras kring stadsutvecklingen. Boendemiljöer som är designade för att frun i hushållet stannar hemma begränsar kvinnor fysiskt, socialt och ekonomiskt.

Hur ser en feministisk stad egentligen ut? Hur ska hemmet och staden organiseras på ett jämlikt sätt?

Denna fråga drevs av bland andra Kvinnors byggforum som grundades på 1980-talet.

PLANERINGENS KRIS

Planeringen befann sig alltså i kris; det fanns en misstro till den ingenjörsstyrda planeringen, en kritik mot statlig styrning, mot funktionsuppdelning, mot storskalighet och mot bristen på medborgarinflytande. 1987 befastes medborgarnas rätt till inflytande i Plan- och bygglagen (PBL). Medborgarinflytandet stärktes också med att Agenda 21 (1992) belyste vikten av social hållbarhet och lyfte delaktigheten som ett viktigt verktyg för denna. I Agenda 21 poängteras också att grupper som särskilt ska beaktas i en dialog är de som inte kommer till tals lika ofta i offentliga sammanhang, exempelvis kvinnor.

ETT FEMINISTISKT PERSPEKTIV PÅ PLANERINGEN

I PBL hade alltså medborgarinflytandet säkerställts men hur ska deltagandet se ut i praktiken? Hur når man de man vill nå? Hur får man fler att delta och vilka frågor är viktiga för människor i deras vardag? Ur ett feministiskt perspektiv blir frågor kring hur människor organiserar sina vardagsliv viktiga. Hur servicefunktioner som förskola, skola och mataffär förhåller sig till hemmet och arbetet samt hur förutsättningarna för transporter ser ut däremellan är aspekter som är viktiga att ha med sig i planeringen. Även trygghetsfrågor tenderar att behandlas utifrån ett genusperspektiv.

Carina Listerborn

Lektor och professor i stadsbyggnad vid institutionen för urbana studier, Malmö högskola

MAKTRELATIONER PÅVERKAR STADSUTVECKLINGEN

Maktrelationer är inte bara intressanta att analysera ur ett feministiskt perspektiv; det krävs ett intersektionellt perspektiv på planeringen. Planering och stadsbyggnad ska ske i allmänhetens intresse men vem är egentligen inkluderad i denna föreställning om "allmänheten" eller "medborgaren"? Vems intressen är det som lyfts fram? Vilka uttryck tar sig makten i form av dialogdeltagarnas möjligheter, rättigheter och skyldigheter? Vilka normer utgår vi omedvetet från när vi planerar? Vad ordnar och underordnar; hur uppstår ojämställdhet? Hur ser kunskapsunderlaget ut i planeringsprocessen? Hur får man livet i det privata att fungera i det offentliga?

PLANERING OCH DELTAGANDE I PRAKTIKEN

Leone Sandercock har skrivit mycket om deltagande och hur detta kan ske på mer jämlika villkor. Hon lyfter vikten av att hitta nya metoder inom planering som kan ge en röst åt de som oftast inte blir hörda. Det räcker inte att inkludera kvinnor i planeringen, vi måste även vidga synen på vad som är viktiga erfarenheter. Skulle vi kunna inkludera det irrationella, konstnärliga, berättande och det performativa som kunskapsunderlag i planeringen?

Parallellt med diskussionen om medborgardialog och vikten av stärkt demokrati sker planeringen alltmer på marknadens premisser. Många av besluten som rör planering fattas i informella nätverk bestående av privata och offentliga aktörer. Byggandet av

dyra bostäder, arenor och shoppingcenter beskrivs ofta som det enda sättet att bygga och det finns en föreställning om att denna positiva utveckling ska "sippra ner" (trickle-down) genom samhällsskikten. Planeringen resulterar inte sällan i att ett högt torn eller motsvarande spektakulärt bygge tillkommer för att "sätta staden på kartan". Susan Fainstein (2001) har i sin forskning slagits av i vilken utsträckning dessa projekt har drivits av manliga egon som vill sätta sin persona på landskapet. Frågan är hur mycket detta gynnar medborgarna och hur mycket inflytande medborgarna egentligen har över planeringen? Förutsättningarna för reellt inflytande i planeringen försvåras i den neoliberala ekonomin.

DET DEMOKRATISKA GAPET

Kanske kan vi ur ett historiskt perspektiv se att vi har hamnat i en likande situation som den i slutet på 1960-talet genom att vi återigen ser att det finns ett demokratiskt gap mellan den verklighet som människor lever i och den stad som planeras. Idag ser vi återigen många protester och nya sociala rörelser som knyts till frågor om det urbana. Bostadsbristen i landet är akut och kötiden för ett förstahandskontrakt på en hyresrätt i någon av Stockholms förorter ligger på runt sex år. Samtidigt ligger bostadsrättspriserna på rekordnivåer. Dagens stadsutveckling möter således inte medborgarens behov.

Det finns heller inga kanaler för människor som vill ta egna initiativ till att påverka. Vem ska man kontakta? Vilka vägar finns det att gå?

Clarissa Kugelberg

Lektor och docent i kulturanthropologi vid institutet för bostads- och urbanforskning (IBF), Uppsala universitet

SAMVERKA OCH STYRA
- MEDBORGARDIALOGER I ETT
LOKALPOLITISKT PERSPEKTIV

MEDBORGARDIALOG, EN KANAL MELLAN MEDBORGARE OCH KOMMUNENS BESLUSFATTARE?

Clarissa Kugelberg har följt dialogprocesserna i Botkyrka under många år och inleder sin presentation med att konstatera hur svårt det är att föra in medborgardialog i den representativa demokratiska beslutsstrukturen. För att förstå dialogen måste vi se den i relation till det omgivande samhällets maktstrukturer och lokalpolitik. I Botkyrka bjuder kommunen in medborgare att delta i planeringsprocessen i syfte att fördjupa demokratin och skapa ett sammanhållet samhälle. Kan medborgardialogen fungera som en kanal mellan medborgare och kommunens beslutsfattare? Hur kan dialogen utformas så att den inte utmanar den representativa politiken men ändå ger möjligheter till inflytande?

Det finns en tydlig struktur i Botkyrka för vilka kommunala instanser medborgarna kan kommunicera med. Det finns många kanaler för deltagandet och många riktlinjer för hur dialog ska ske. Exempelvis finns det riktlinjer för hur fritidsgårdarna ska arbeta för att besökarna ska bli deltagande medborgare. Kanske kan Botkyrkas struktur för dialog vara en struktur för andra kommuner att ta efter?

VAD HÄNDER EFTER DIALOGEN?

Dialogen kan se ut på många olika sätt och vid varje tillfälle väcks en rad frågor; Vilka ämnen bjuds man in att diskutera? Och vilka frågor bjuds man inte in att diskutera? En fråga som inte diskuteras i särskilt stor

utsträckning är vad som händer efter dialogen. Hur förs materialet vidare? Till vilka instanser?

Ett exempel på svårigheter mellan den representativa demokratin och dialogen är "dialogforum" som finns i olika områden i Botkyrka och som syftar till att ge möjlighet att påverka beslut i ett tidigt skede. Många invånare såg potential i dialogen och hade förhoppningar om dialogens verkan. Men det fanns också en erfarenhet som sade att inget påtagligt kommer komma ur dialogen.

På dialogforum diskuteras ofta breda frågor och politiker finns med för att lyssna in medborgarna. Ledande politiker och tjänstemän krävdes för att ge legitimitet åt processen. Dock blev det inte samtal mellan politiker och medborgare; man ville inte skrämman bort medborgarna. Medborgarna fick i Dialogforum möjlighet att önska och prioritera men blev inte informerade om var allt landade eller hur frågorna skulle tas vidare. Kommunen hade dessutom svårt att bemöta de frågor som hamnade utanför den tänkta ramen.

Till de positiva effekterna av Dialogforum hör att fler kom i kontakt med ett större spektrum av gemensamma frågor i Botkyrka och att deltagarna i viss mån fick en ny syn på vad det är att vara samhällsmedborgare. Att förklara på vilket sätt resultatet av dialogen förs in i beslutsfattandet är ett sätt att skapa förtroende för processen och därmed mycket viktigt. Konflikten mellan den hierarkiska styrningen och deltagandestyrning får nog aldrig en lösning men kräver en ständigt pågående hantering. Man måste bygga tillit genom att resultatet av dialogen tas tillvara.

Lisa Bomble

Doktorand vid Chalmers arkitektur. Forskar om medborgarinflytande i kommunala planeringsprocesser.

RATHER NETWORK
- ATT ETABLERA DIALOGEN
INNAN PLANERINGEN

VAD ÄR GRÅBO?

Titeln på Lisa Bombles föredrag; Rather Network, kan lämpligt nog tolkas både som hellre nätverk och ganska nätverk och det är just det som hon fått erfara i sina studier av dialogprocesser i Gråbo. Gråbo är en liten ort i Lerums kommun som av många betraktas som Lerums baksida. Orten drabbas förhållandevis hårt av skadegörelse och för några år sedan brändes den lokala högstadieskolan ner. Kommunen beslutade då att Lerum ska bli Sveriges hållbaraste kommun 2025 och att Gråbo ska fungera som pilotprojekt.

DIALOGPROCESSEN I GRÅBO

Det beslutades att någon form av dialog skulle föras med medborgare och andra aktörer kring utvecklingen av Gråbo. Dialogmöten skulle anordnas kontinuerligt. Till en början skedde inbjudan till dessa möten i viss mån slumpmässigt; några från föreningsregistret bjöds in tillsammans med företagare, präster från lokala kyrkor, politiker och ett antal välbekanta personer i Gråbo. Tillsammans med tjänstemän från olika discipliner fick deltagarna diskutera olika frågor kring ortens utveckling. Gruppens sammansättning ändrades för varje möte beroende på vilka frågor som togs upp.

KOMMUNEN SES SOM EN PERSON

Tjänstemännen från kommunen fick snabbt erfara att kommunen sågs som en person och att det är svårt för medborgare att veta vem som jobbar med vad. Och medborgare tar med sig samma frågor oavsett vem de träffar. Frågor som hamnade utanför den tänkta agendan blev därför svåra för kommunen att ta hand om.

NÄR I PROCESSEN SKA OCH KAN MAN PÅVERKA?

Man vill gärna se planeringsprocessen som rak; från diskussion till beslut till genomförande. Processen är emellertid betydligt mer krånglig och invecklad. Det finns en föreställning om den hierarkiska beslutsmodellen där all makt ligger hos beslutande politiker. I själva verket sker beslutsfattandet istället i relativt platta och oöverskådliga nätverk. Denna komplexitet medför att det är svårt att påverka som medborgare. Deltagande måste därför ske tidigt i processen, betydligt tidigare än vad som regleras i PBL. Dialogen måste också lämna utrymme för invånare att formulera problemen som ska diskuteras, det är där mycket av påverkansmöjligheten ligger. Man kan prata om deltagande utifrån Arnsteins "dialogtrappa" men man skulle också kunna se deltagande som en mosaik. Vissa av mosaikbitarna är viktigare, nyckelpersoner, men mosaiken är trasig även om en mer anonym pusselbit försvinner. Således är alla röster viktiga i en dialogprocess.

VINSTER MED DIALOGFORUMET I GRÅBO

Från att ha varit ett forum där kommunen satte agendan och styrde deltagandet har dialogforumet blivit relativt självgående. Invånarna driver frågor på eget initiativ och är med och bidrar till samhällsutvecklingen i Gråbo. Nätverket har också bidragit till att kommunen nu identifieras som olika personer och verksamheter. På första mötet kom det upp en rad bra idéer men de föll platt eftersom man inte visste vem som skulle ta hand om dem. Nu bjuds "rätt" personer in och det finns en större förståelse för vad som kan och inte kan genomföras. Kommunen har öppnat en dörr genom att ge sig till känna och öka transparensen och nu går delaktigheten inte att stoppa.

Per Bergström Jonsson

Projektledare på Trafikkontoret i Göteborgs stad

DIALOGARBETE I EN KONFLIKTSITUATION - OM TRÄNGSELSKATTDIALOGEN I BACKA

VAD ÄR TRÄNGSELSKATT?

Per Bergström Jonsson inleder med att förklara att trängselskatt är en statlig skatt som kan tas ut lokalt. Den har sedan tidigare funnits i Stockholm och 2013 infördes den även i Göteborg. Trängselskatten har väckt starka reaktioner och det har till och med bildats ett lokalt parti i Göteborg, Vägvalet, som ställer sig kritiskt till trängselskatten. Hösten 2014 hölls en folkomröstning i Göteborg där befolkningen röstade nej till trängselskatten.

KONFLIKT PÅ HÖG NIVÅ I BACKA

Särskilt starka protester mot trängselskatten har förekommit i Backa. Det skedde kraftig lobbyism av Vägvalet och av privatpersoner som skrev i tidningar eller bloggar. Det förekom också sprängningar och hot om fler sabotage av trängselskattstationerna. Tilliten i Backa, dvs. andelen personer som hyser tillit till andra människor, är lägre än i Göteborg och Sverige i stort. Sedan början på 2000-talet är det också en sjunkande andel.

UPPDRAGET

Tjänstemän på Göteborgs stad fick i uppdrag att leta efter fysiska och administrativa åtgärder på östra Hisingen för att minska trängselskattsystemets negativa effekter för boende och näringsidkare i Backa och Bäckebo. Sex månader stod till förfogande och efter

halva projekttiden ändrades inriktningen; utredningen skulle nu göras i dialog med boende och andra berörda. Detta innebar svårigheter eftersom förtroendet för kommunen redan var urholkat och eftersom det var så lite tid att föra dialog på. Hur möjliggör vi delaktighet på riktigt på de premisserna?

PRINCIPER FÖR DELAKTIGHET

Tjänstemännen som drev uppdraget var från början tydliga med ramarna för delaktigheten och måna om att det fanns en kontinuitet i dialogen samt en öppenhet/transparens kring materialet. Tolkningarna av backabornas uttalanden gjordes först av tjänstemän men i det sista skedet av backaborna. Tjänstemännen strävade efter en helhetssyn i trängselskattdialogen. Trängselskatten påverkar mer än man tror; den kan till exempel påverka hur många träningar föräldrar kan skjutsa sina barn till.

Genom att använda många olika kanaler har tjänstemännen försökt få en bredd i perspektiven som kommer fram och tillsammans har man försökt skapa en gemensam lärandeprocess. För att få till en bra dialog är det viktigt att kommunen är medveten om sitt maktövertag - det kan vara läskigt att möta tjänstemän. Backaborna fick i uppgift att träna tre representanter att föra deras talan i den fortsatta processen, neutrala samtalsledare är ett bra sätt att skapa mer jämlika förhållanden för dialogen. Men hur

Per Bergström Jonsson

Projektledare på Trafikkontoret i Göteborgs stad

länge ska man då diskutera? Och hur mycket material behöver man samla in? Tjänstemännen försökte hitta en empirisk mättnad, dvs. när det inte längre kommer fram några nya perspektiv i debatten. En viktig utgångspunkt har också varit att tjänstemännen inte eftersträvade konsensus utan istället försökte eskalera konflikten så att de starka argumenten blev tydliga.

RESULTATET

Genom processen har olika lösningsförslag tagits fram, diskuterats och bearbetats för att i slutet av processen landa i sju förslag. Dessa arbetades om till fyra förslag som beslutades av politiken. Det slutliga förslaget som klubbades igenom återkopplades till backaborna och väckte faktiskt positiva reaktioner. Vid det laget, när konflikten hade svalnat, hade media i princip slutat bevaka frågan. Enligt en utvärdering som gjorts genom en telefonenkät, en webbenkät och ett antal intervjuer med nyckelpersoner i dialogprocessen känner 90 procent av de boende i Backa till att det har gjorts en utredning. De flesta av de boende var nöjda med processen men förtroendet för kommunen är fortfarande lågt.

MEDSKICK TILL KOMMANDE ARBETEN

Dialogprocessen i sig var alltså förvisso lyckad enligt de tillfrågade i Backa men förtroendet för kommunen är fortfarande lågt. Dialog är ingen "quick fix" utan måste vara del av ett långsiktigt arbetssätt. Dialogprocessen i Backa kännetecknas av ett öppet och avvaktande lyssnande, en ambition att inkludera alla perspektiv samt ett relationsbyggande mellan dialogens parter för att uppnå en lärande dialog. Det fanns också en hög grad av öppenhet från beslutsfattarna och en vilja till medskapande. Inför kommande dialogprocesser tipsar Per om att försöka nå ut i många olika kanaler och att fundera över hur mötena läggs upp samt var de hålls. Tjänstemännen i denna dialogprocess strävade också efter att värdera alla perspektiv lika samt att tydligt informera om när något perspektiv kompromissades bort. Neutrala samtalsledare var en annan stor framgångsfaktor. Slutligen var den korta utredningstiden något positivt eftersom man nådde ett tempo som passar både massmedier och de berördas otålighet.

Elisabeth Klingmark & Pernilla Svenningsson

Kommunikatörer i Nacka kommun

HUR FÅR VI MEDBORGARNA MED OSS PÅ TUNNELBANETÅGET?

- UTMANINGARNA NÄR NACKA BYGGER STAD

HUR SKA NACKA UTVECKLAS?

Nacka är den tredje största kommunen i Stockholm och växer kraftigt. I samband med att tunnelbanan kommer till kommunen 2030 planeras det för 14 000 nya bostäder och 10 000 nya arbetsplatser. Till 2030 räknar man med att befolkningen kommer att ha ökat från 95 000 till 140 000 och på sikt räknar man med att kommunen växer ihop med Södermalm. Liksom andra kommuner eftersträvar Nacka i denna kraftiga utbyggnad en tät och blandad stad.

HUR FÅR MAN MED MEDBORGARNA PÅ TÅGET?

Kommunen står inför en utveckling som innebär utbyggnad av tunnelbana, bostäder och arbetsplatser. Kring detta faktum har det inte förts, och kommer heller inte att föras, någon dialog med invånarna i kommunen. Frågan är; hur får vi med medborgarna på tåget? Hur skapar vi acceptans och hur vänjer vi nackaborna vid den utveckling som är bestämd? Och hur jobbar man med starkt förtroende och delaktighet i detta läge? Som det är nu ställer sig 20 procent av nackaborna negativa till denna utveckling medan 50 procent ser positivt på utvecklingen.

VISIONSVERKSTADEN OCH FRAMTIDSRESAN

Inför dessa stora förändringar krävdes ett gediget dialogarbete med invånarna i Nacka. Det är tydligt

att politikerna vill prioritera kommunikation och dialog i utvecklingen av Nacka, det står i det politiska majoritetsprogrammet. Den rådande visionen för hela Nacka kommun är "Öppenhet och mångfald - Vi har förtroende och respekt för människors kunskap och egna förmåga - samt för deras vilja att ta ansvar". Den nya visionen gäller för Nacka stad, Västra Sicklaön som är den del som ligger närmast Stockholm, och arbetades fram tillsammans med 5000 nackabor i en visionsverkstad. Visionen för Nacka stad antogs av kommunstyrelsen i februari 2014 och lyder "Nära och nyskapande". Parallellt med visionsverkstaden och framtidsresan hölls ett antal workshopar med elever, pensionärer, representanter från näringslivet och olika föreningar.

HUR UPPFYLLER MAN VISIONEN?

Tillsammans med invånare kom man fram till att utvecklingen ska ske ansvarsfullt och hållbart, den ska präglas av mod, kreativitet och innovation och den ska ske tillsammans i samspel. Man kom också fram till att det skulle vara välkomnande under tiden, det är ingen som orkar bo på en byggarbetsplats i femton år. I kommunikationsstrategin som Nacka kommun använt sig av har man ambitionen att vara direkt och personlig gentemot medborgaren samt ha glimten i ögat. Ett exempel är "Boom! Här spränger vi fram 130 hyresrätter".

Elisabeth Klingmark & Pernilla Svenningsson

Kommunikatörer i Nacka kommun

Konsten att skapa stad

”KONSTEN ATT SKAPA STAD”

Konsten att skapa stad är ett projekt som kunnat genomföras delvis tack vare medel från Vinnova. En konstnär har anställts på heltid för att involvera medborgare och utmana den traditionella stadsbyggnadsprocessen. Nacka kommun försöker att komplettera den vanliga stadsbyggnadsprocessen med samrådsmöten genom att inbjuda till andra former av delaktighet. Konstnären har jobbat på en rad olika sätt, här följer några exempel:

• KOLIBRI PÅ KVARNHOLMEN

Idag bor 500 invånare på Kvarnholmen men år 2030 kommer ungefär 3000 personer att bo här. Kommunen har upplåtit två offentliga platser på Kvarnholmen som de boende själva får utforma efter sina önskemål och behov. Som stöd har de haft en konstnär och även representanter från parkenheten på Nacka kommun. Tanken är att de förslag som kommer fram ska kunna förverkligas redan nästa sommar.

• LEVANDE KVARNHOLMEN

Kan man hitta aktörer som redan nu kan bedriva verksamhet i området trots att det byggs så mycket? Det måste som sagt vara välkommande under tiden. Man har bland annat jobbat med ”Den magiska trädgården” som bjudit på magisk lekplats, målning av fågelholkar, urban odling och önsketråd. Särskilt fokus har legat på att öka barns inflytande i stadsutvecklingen. Ett VM i trädskojebygge arrangerades också. Den magiska trädgården initierades av privata aktörer, KUAB, men stöttades av kommunen. Andra exempel på aktiviteter på Kvarnholmen är nattklubb, festival, konstateljé och kafé.

• SNACKA MED EN KONSTNÄR I SKVALTAN

Tanken med denna dialog var att tre konstnärliga kompetenser utforskade Skvaltans område för att hitta områdets karaktär. De pratade även med de boende i området. Skvaltans område uppfattades inledningsvis som ett ganska otryggt område men efter en dialog med de boende fick man information om att området inte alls upplevdes otryggt.

• HITTA TILL NATUREN I SICKLA

Sickla är en urban miljö med stor närhet till naturen. En dialog genomfördes tillsammans med landskapsarkitekter för att hitta områdets favoritstråk och smultronställen samt för att undanröja hinder som fanns och underlätta promenader till naturen. Workshopar genomfördes med olika grupper; hundägare, pensionärer och barn.

• FOTOKURS FÖR UNGA NACKABOR

14-16-åringar får gå en gratis fotokurs och bli delaktiga i stadsbyggnadsprocessen. Detta projekt visade sig emellertid inte vara så lyckat. Ungdomarna visade lågt intresse.

• NYA GATAN

Nära det största köpcentrat i Nacka har sex meter höga kulisser satts upp. 200 förslag har kommit in och olika verkstäder har genomförts. Nackaborna ska få rösta fram ett antal bilder som sedan ska monteras upp på kulisserna. Dessa kulisser ska sedan fungera som inspiration när Nacka bygger stad.

Anders Dahlbäck

Projektledare på Gatukontoret i Malmö stad

ROSENGÅRDSSTRÅKET OCH
ROSENS RÖDA MATTA
- DIALOG I UPPRUSTNING AV
ETT MILJONPROGRAMSOMRÅDE

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR PROJEKTET

Rosens röda matta är ett delprojekt i projektet Rosengårdsstråket. Malmö stad sökte pengar av EU och Delegationen för hållbara städer för en hållbar stadsomvandling av ett miljonprogramsområde. Tanken var att man genom investeringar i den fysiska miljön skulle initiera och påskynda en social omvandling i området. Investeringarna handlade bland annat om att energieffektivisera byggnader, förbättra kollektivtrafik och förbättra offentliga ytor. 2010 fick Malmö besked om finansiering. Grundtanken var att man skulle ändra transportbeteendet och få fler att cykla, gå och åka kollektivt samt att man skulle öka det sociala utbytet mellan Rosengård och centrala Malmö. Rosengård är ett relativt centralt beläget område i Malmö och längs Rosengårdsstråket finns det många målpunkter i form av handel, kommunikation, parker och temaplatser. Det fanns således goda förutsättningar för att skapa större kontaktyta mellan Rosengård och centrala Malmö.

FEM DELPROJEKT

Tjänstemännen hakade på ett befintligt projekt som heter Stadens ljus och som lämpligt nog förlades till Rosengård. Ett annat parallellt dialogprojekt som man också hakade på är "hej-dialogen". Därigenom visade

man invånarna att det hände saker relativt snabbt. Dialogen inleddes med en bred fråga; vad ska vi göra? I denna breda fråga kom 1500 synpunkter in. Dessa sorterades sedan in under fem delprojekt; två mötesplatser, stärkt grönstruktur, aktivitetsyta för ungdomar, stärka kopplingar och demonstrationscykelstråk. Det visade sig tidigt att vissa delprojekt var mindre intressanta och andra mer intressanta för medborgarna. Aktivitetsytan väckte stort intresse.

DET ÄR KILLAR SOM TAR PLATS I STAN

Ungdomar som tar plats i stan är i regel killar mellan 10 och 18 år och de gillar fotboll. Städer är bra på att tillfredsställa denna grupps behov men vi vet inte riktigt vad tjejer vill ha. Och i dialog med tjejer i området fick man höra att tjejerna ville ha bättre förbindelser in till stan, de ville alltså bort från sitt närområde. Tjänstemännen bestämde sig därför för att göra en aktivitetsyta för tjejer.

EIM (ENGAGERAD I MALMÖ)

Parallellt med projektet, sommaren 2011, anställde stadsdelsförvaltningen i Rosengård unga personer, varav de flesta tjejer, för att driva olika projekt. Anders Dahlbäck med kollegor fick möjlighet att samarbeta med dessa ungdomar och initierade ett antal worksho-

Anders Dahlbäck

Projektledare på Gatukontoret i Malmö stad

par för att ta reda på vad dessa tjejer skulle vilja ha på en offentlig yta. Tjejerna fick i uppdrag att anordna ett antal aktiviteter på ytan som skulle byggas om. Direkt efter sommaren 2011 startade de unga tjejerna ett nätverk som heter EIM och som står för Engagerad i Malmö. EIM eftersträfvade en yta för alla och blev en bra dialogpart för kommunen. EIM höll egna mindre dialogprojekt med boende i området.

ROSENS RÖDA MATTA

Platsen som EIM har hjälpt till att ta fram är uppbyggd som en arrangemangsalokal/nattklubb/teater. Det finns en scen, ett dansgolv, en läktare och balkonger. På scenen kan man spela upp musik från sin mobil och få scenbelysning. På ytan finns också klättrvägg och snurrande bänkar. Ett välkänt signalement från ytan är betongbokstäver som lyder "dansa pausa".

Men ambitionen var att EIM skulle vara något mer än en samtalspart, det skulle vara ordentligt medskapande. Det är lätt hänt att man lyssnar in en grupp och så blir det ändå tjänstemännens produkt i slutändan.

I september 2013 invigdes aktivitetstyten med bland annat konsert, ponnyridning, dansuppvisning, ansiktsmålning och andra aktiviteter som planerats av EIM. EIM ordnade också en konsert med en klassisk trio som spelade på en gräsplätt för förbipasserande. Platsen fick sitt namn, Rosens röda matta, genom en öppen namngivningstävling som vanns av en nioåring i Rosengård.

EN BRUKARGRUPP TILLSATTES

För att ytan faktiskt skulle fyllas med aktivitet startade kommunen en brukargrupp tillsammans med EIM. Brukargruppen är på plats och har finansiering för att ordna aktiviteter på ytan de kommande två åren. Gruppen bygger helt på ideella krafter vilket är nödvändigt för att det ska kunna funka, kommunen kan inte driva en sådan grupp. Frågan är om brukargruppen kommer att bestå, Anders Dahlbäck vet inte men hoppas på det.

Hans Abrahamsson

Docent i freds- och utvecklingsforskning på institutionen för globala studier, Göteborgs universitet

ATT FÖRSTÅ KOMMUNERNAS DIALOG-
PROCESSER UTIFRÅN ETT FREDS- OCH
KONFLIKTSPERSPEKTIV

INLEDNING

Vad är det egentligen som gör att kommuner i hela Sverige visar ett så stort intresse för medborgardialoger? Ligger det ett bekymmer i grunden som man försöker bemöta? Sverige befinner sig idag i samma fas som de konfliktzoner vi har studerat i andra länder vilket medfört att frågan om social hållbarhet har hamnat högt på den politiska agendan.

Tillsammans med en tjänsteperson i Göteborgs stad arbetar Hans Abrahamsson i Mistra Urban Futuresprojektet KAIROS med att producera kunskap om villkoren för rättvisa och socialt hållbara städer samt föreslå olika arbetssätt för en socialt hållbar stadsutveckling. SKL är nu medarrangör till projektet och bidrar bland annat med ett brett nätverk och stora mängder empiri. Det är med grund i denna empiri följande iakttagelser har gjorts.

VILKA MOTIV TILL DIALOG FINNS?

Ett vanligt motiv till dialog är effektivitet, dvs. att vi försöker lyssna in vad "marknaden" vill ha för att få nöjdare kunder/medborgare. Brukardialog är bra om vi får bättre kvalitet på det vi producerar men det finns en risk i att vi individualiserar problemen.

Ett annat motiv är demokratimotivet som togs upp redan i demokratiutredningen i början på 2000-talet. Man kom då fram till att det krävs komplement till den representativa demokratin; hur anpassar vi demokratin för att hantera de utmaningar vi står inför i framtiden? Exakt hur detta ska gå till har vi emellertid inte löst än. Forskning saknas på vad dialogen faktiskt har för inflytande. Vi tycker och tror men vi vet inte riktigt hur vi ska kartlägga vilken betydelse som dialogen har fått i verkligheten.

Ett tredje motiv är att dialogen används för att disciplinera medborgare. Vi har tidigare lagt över ansvaret för välfärden på staten, någon annan har ansvarat för hur vi mår. Men nu ska vi försöka få igång invånarna till politiska subjekt istället för, som tidigare, politiska objekt. Individen har själv ansvar för sitt välbefinnande. Dialogen kan här fungera som ett verktyg för att få invånarna att acceptera och känna ett gemensamt ansvar för den utveckling som redan beslutats.

VILKA HINDER FINNS FÖR DIALOGEN?

Dialogen betraktas av vissa som ett hot mot den representativa demokratin. Det är dessutom mestadels resursstarka invånare som kommer till tals. Ett annat hinder är att medborgarna inte upplever sig kunna påverka vilket leder till ett ointresse för dialogprocesser. Ett dilemma här är att man ofta trycker på vikten av att invånarna får tycka till tidigt i processen, samtidigt blir det svårt att återkoppla vilken faktisk effekt invånarna har haft på slutresultatet. Enligt en undersökning av SKL bedömer 66 % att de vill vara med och påverka konkreta frågor men 82 % av landets invånare uppger att de inte deltar i någon invånardialog. Och strax under 50 % upplever att de inte har någon påverkansmöjlighet alls. Ett annat hinder som behöver forskas på i större utsträckning är makt. Hur utövas makt och hur kommer makt till uttryck i dagens mångfasetterade samhälle? Så länge vi inte diskuterar maktfrågan kan vi ha svårt att motivera människor att delta i dialogprocesser. Ytterligare ett hinder för dialogen är att kommuner runt om i Sverige ser den som ett nödvändigt ont. Det saknas också bra former för spridning av dialogen inom den kommunala

Hans Abrahamsson

Docent i freds- och utvecklingsforskning på institutionen för globala studier, Göteborgs universitet

organisationen. När dialogensamtalet tar slut slutar hela dialogprocessen vilket innebär att stora delar av organisationen inte känner till dialogen. Detta försvårar återkoppling till invånarna.

DEN STORA OMDANINGEN I VÅR TID

Det som sker just nu och som ändrar förutsättningarna för det politiska och ekonomiska systemet är att det lokala sammanflätas med det globala, något som Hans Abrahamsson brukar kalla den stora omdaning- en i vår tid. Tre processer som påverkar och driver denna omdaning är globalisering, migration och urbanisering. Människor befinner sig allt mer i transit och rör sig i ett ständigt flöde och vi börjar förstå att migration är en normalisering. Samtidigt sker urbanisering i en rasande takt och städer får en allt viktigare roll. Staten drar sig tillbaka från det politiska rummet vilket ökar utrymmet för städer och deras nätverk. Kommunerna har samtidigt allt svårare att erbjuda den nivå av välfärd som invånare förväntar sig, det bildas ett finansieringsgap.

Globalisering, migration och urbanisering har skapat nya förutsättningar för den svenska arbetsmarknaden. Vår arbetsmarknad blir allt mer polariserad med en större andel högkvalificerade jobb å ena sidan och en större andel lågkvalificerade jobb å andra sidan. Denna utveckling bidrar i sin tur till ökande inkomst- och hälsoklyftor.

SPÄNNINGSFÄLTET MELLAN DET GLOBALA OCH DET LOKALA

Ett spänningsfält uppstår mellan det lokala och det globala. Det finns en potential i våra städer som ligger i möjligheten att bo nära och lära känna varandra och som ligger i ett effektivt nyttjande av resurser i form av bl.a. infrastruktur. Städer kommer att dra utvecklingen framåt men städerna riskerar också att bli slagfält för sociala konflikter genom att vi inte klarar

av den utvecklingstakt vi står inför och genom att de sociala och ekonomiska klyftorna fortsätter att öka. Det finns spänningsfält mellan stad och land, mellan olika områden i städerna och även inom ett och samma bostadsområde.

Makthavarna känner inte att de klarar att hantera de komplexa samhällsfrågorna. De behöver dels hjälp med att identifiera vilka problem som finns och dels hjälp med att diskutera hur de ska hanteras. Därav är behovet av, och intresset för, invånardialog så stort.

Det finns idag en idealisering och romantisering av medborgardialogen vilket kan vara problematiskt. Dialogen måste naturligtvis problematiseras. Samtidigt måste man vara medveten om hur stora och negativa konsekvenser som kan komma av att inte arbeta för att öka invånarnas delaktighet i samhällsutvecklingen. Då, menar Hans Abrahamsson, kan vi vänta oss en motsvarighet till den arabiska våren.

NÄSTA STEG: EN UTVECKLING AV DIALOGEN

Kärnfrågan vi behöver lösa är hur vi ska kunna komplettera den representativa demokratin med perspektivdemokrati. Dvs. hur får vi med perspektiven från människor som är exkluderade och känner att de inte kan påverka sin livssituation? Vi behöver diskutera hur vi ska göra för att utveckla dialogen till att skapa förutsättningar för att hantera vår tids komplexa samhällsproblem. Nästa steg är att få till en lärande dialog där makthavare och invånare gemensamt når lösningar. Ytterligare en nivå av dialogen är medskapande som handlar om att invånare ska kunna påverka vad som ska göras, varför det ska göras och hur det ska göras. Medskapande handlar om att vara med i hela processen och att bli en del av, och därmed också medansvarig för, resultatet. Dialog och medskapande måste vara ett pågående och självklart arbetssätt.

Paneldiskussion

Samtalsledare och moderator: Anna Johansen

VAD ÄR MEDBORGARDIALOGENS ROLL ELLER POSITION ELLER MAKT? VARFÖR ÄR DEN POSITIONEN SÅ TYDLIG ELLER OTYDLIG FORTFARANDE? ÄR DET FÖR ATT DEN ÄR HOTFULL ELLER NY?

Clarissa Kugelberg: Det är nog bland annat för att det är så snårigt. Det är så många som är inbegripna i framtagandet av en plan och många intressen med olika tyngd på spel. Dialog handlar mycket om att få bättre underlag för att göra en bra plan. Och det är viktigt att anstränga sig för detta. Men detta blir ett av alla underlag som ska sammanvägas med andra underlag.

Hans Abrahamsson: Kanske behöver vi övertyga medborgare och politiker istället för frälsta tjänstemän? Medborgare upplever att de inte blir lyssnade på och politikerna är rädda för att möta medborgare.

Nazem Tahvilzadeh: Det finns inte en ovilja till dialog bland medborgare. Dock finns det nog en erfarenhet av att dialogerna inte leder någonstans. Anledningen till att alla jobbar med dialog är demokratiutredningen som slog fast att vi skulle börja jobba med dialog. Den slog fast att den representativa demokratin kommer få, och har redan, legitimitetsproblem på grund av att den offentliga sektorn inte längre kommer att kunna tillhandahålla samma trygghet som förut på grund av brist på pengar. Demokratiutredningen sade att legitimiteten måste stärkas genom deliberativ demokrati. Men man ändrade inget annat i den politiska strukturen. Det var ett halvhjärtat försök att förändra demokratin.

Per Bergström Jonsson: Vi behöver ha ett gemensamt förhållningssätt när vi pratar med medborgare. Vi måste försöka bygga samma förtroende och legitimitet i de vardagliga samtalen med medborgare som vi försöker skapa i våra projekt.

VAR DET SVÅRT ATT FÖRMEDLA VILKEN MAKT DIALOGEN HADE?

Anders Dahlbäck: I Rosens röda matta var det småskaligt och konkret. Man visste vart det skulle byggas och hur mycket pengar som fanns att tillgå. Motivet är att platserna ska användas så mycket som möjligt, dvs. att man ska få valuta för pengarna när platser görs om. Och då måste man jobba med dialog.

Per Bergström Jonsson: Det var svårt att få folk att inse och förstå vilka frågor som gick att prata om och vilket mandat tjänstemännen som drev dialogen hade. Invånarna ville diskutera den nationella frågan om trängselskatt men det gick inte med tjänstemännen i Göteborg.

FÅR EN KONFLIKT PLATS I DIALOG? HUR KAN VI LÅTA DE KONFLIKTERNA SOM FINNS I SAMHÄLLET ÄVEN FÅ FINNAS I DIALOGSAMMANHANG?

Hans Abrahamsson: I Sverige är vi konsensusinriktade och rädda för konflikter. Vi behöver skapa konflikter så att man synliggör olika ståndpunkter. Dialogen har olika faser, man börjar med att bara lyssna in olika perspektiv, sedan lyfta intressekonflikter, sedan kompromissa fram en lösning. Samtalsledaren borde alltid provocera fram konflikter. Man kan inte bara prata om vad man är överens om.

Clarissa Kugelberg: I Botkyrka var man väldigt rädd för att släppa fram konflikter. Man formulerade dialogen så att man skulle komma fram till "allas bästa" att man planerar för det "gemensamma bästa". Man försökte styra dagordning och vilka som skulle tala för att undvika konflikter.

Paneldiskussion

Samtalsledare och moderator: Anna Johansen

FRÅGA FRÅN PUBLIKEN:

HUR UNDVIKER MAN ATT DIALOGEN BARA BLIR FÖR PRIVILIGIERADE?

Anders Dahlbäck: Man måste använda så många kanaler som möjligt. Stadsdelen har sina kanaler, det fanns också befintliga råd som man kunde diskutera med. Var också mycket ute och möt folk på kvällstid. Passa också på att samköra dialogen med event som lockar folk.

KOMMENTAR FRÅN PUBLIKEN:

En representant för "Staden vi vill ha", lyfter vikten av att man borde samarbeta med näringsliv och universitet också, inte bara få till en dialog mellan medborgare, politiker och tjänstemän.

FRÅGA FRÅN PUBLIKEN:

HUR SKAPAR VI ÖKAT UTRYMME FÖR ATT HANTERA NÄR FOLK VILL FÖRA DIALOG?

Per Bergström Jonsson: Det är mycket värt att ge en personlig kontakt. Vi borde ha mer pengar och mer folk.

Nazem Tahvilzadeh: Det är en svår fråga och handlar ju om hur man vill organisera dialogprocesserna. Antingen sprider man resurser över flera personer eller så är det en person som bara jobbar med dialog. Det blir komplicerat hur man än gör, vi måste forska vidare på detta. Hur blir det egentligen att skapa tjänster som bara jobbar med dialog, kommer kunskapen då vidare i resten av organisationen?

VILKA FORSKNINGSLUCKOR HAR VI? VAD SKULLE NI VILJA ATT DET FORSKAS KRING?

Hans Abrahamsson: Intern spridning och resurser för detta är en mycket viktig fråga. Hur jobbar vi med återkoppling till medborgare? Hur ska vi koppla ihop perspektivdemokratien med den representativa demokratin och göra politisk verkstad av det här?

Per Bergström Jonsson: Vi behöver forska på demokratiutvecklingsfrågor, och det är bråttom.

Clarissa Kugelberg: Vi behöver forska på hur man kan göra dialogen mer politisk och inte avpolitiserad. Vi behöver också forska på hela planeringsprocessen och hur invånardialoger ingår i detta. Vad är det som gör att det bara byggs höga hus och tätt? Hur kan dialogerna komma in i detta?

Anders Dahlbäck: I vilken typ av projekt är dialogen prioriterad och i vilken typ av projekt är den inte prioriterad?

Nazem Tahvilzadeh: Vi behöver göra fler studier som verkligen djupdyker i hela processer och all snårighet. Vi behöver också en bredare kartläggning av vilka dialoger som har genomförts, på vilket sätt, var, hur?

